

De dominee gaat pardoos kopje onder

Van onze medewerker
BOB DE MON

HEERHUGOWAARD - Tot aan 1 mei 1942 hebben de gereformeerde kerk van Sint-Pancras en die van Heerhugowaard samen een dominee in dienst. Het samenwerkingsverband wordt beëindigd omdat beide gemeentes in de loop der jaren genoeg lidmaten hebben en de financiële zaken er, ondanks de oorlog, iets beter voor staan. De gereformeerde gemeente van Heerhugowaard staat ruim een halve eeuw na haar ontstaan eindelijk op haar eigen benen. Benen die van af dat moment de zware lasten van de oorlog moeten dragen.

De eerste 'eigen' dominee die in de Stationswegkerk voorgaat is B. Richters. Hij fietst veel en graag. En...als hij op zijn fiets zit, wil hij daarop per se blijven zitten totdat hij, bij wijze van spreken, zijn jas aan de kapstok kan hangen. Hij mijdt iedere meter die hij te voet moet afleggen. Richters krijgt alras de bijnaam 'Barendje Donderkop'. Die bijnaam heeft hij onder andere te danken aan zijn manier van optreden en zijn kale kruin met daarom heen een dun randje haar. Hij doet zelf zijn uiterste best om die bijnaam te behouden. Op een gegeven dag ziet hij zijn weg door een heg geblokkeerd en besluit de laatste meters per fiets door het grasveld af te leggen. De dominee heeft niet in de gaten dat het gras plotseling overgaat in kroos dat in dikke lagen op de sloot ligt en hij gaat pardoos kopje onder. Als hij luid proestend uit de prutsloot opduikt, is hij pas echt een donderkopje.

Ome Jan Leegwater

'Ome' Jan Leegwater is ook een liefhebber van de fiets. Voor de oorlog schaft hij zich zón stalen ros aan omdat hij anders zo'n vreselijk eind moet lopen als hij naar de kerk gaat. Prompt wordt hij door enige leden van de kerkeraad over zijn handelswijze gekapitteld. „Fietsen op Zondag (toen nog met een hoofdletter geschreven) is uit den boze!” Nu is 'ome' Jan Leegwater iemand die zich wel wat kan permitteren vanwege zijn vele werk dat hij kosteloos voor de gereformeerde gemeente doet. Hij is onder andere de architect van de Stationswegkerk.

Leegwater wijst zijn vrome

broeders er op dat zij zelf met de kapwagen naar de kerk komen en dat zij, volgens hem, nooit op zondag zelf de paarden inspannen. „Jullie laten de paardenknecht op zondag voor je werken!” was zijn antwoord. Er wordt nooit meer over de fiets van 'Ome Jan' gesproken. Wel nog heel veel over hetgeen hij tot op zeer gevorderde leeftijd voor de kerk zal gaan betekenen. Enige jaren geleden overleed Jan Leegwater op de gezegende leeftijd van 101 jaar.

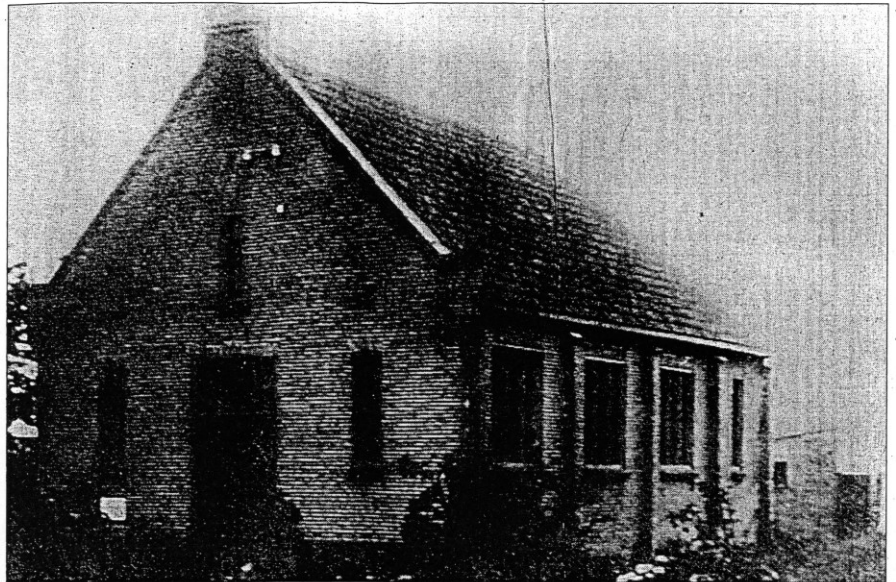
Bolhoed

Doordat de jeugd op aparte bankjes zit, wil het achter in de kerk nog wel eens rumoerig zijn. Sommige kerkgangers hebben daar last van. Jan Wagenaar echter niet, die slaapt door alles heen als hij niet op past. Hij is een hardwerkende boer en gaat ook op zondag vroeg uit de veren om eerst het hoogst noodzakelijk werk op de boerderij te verrichten. Daarna schiet hij snel in zijn zondagse kloffie en gaat ter kerke. Bij dat zondagse kloffie hoort steevast een bolhoed en zo krijgt Jan de sprekende bijnaam van Jan Wagenaar Dop.

Vaak wint de vermoedheid van Wagenaar het van de woorden van de dominee. Jan is echter een plichtsgetrouw man en hij wil geen woord van de dominee missen. Hij bedenkt er een eenvoudige oplossing voor. Fier rechtop staand onder zijn bolhoed blijft hij moeiteloos bij de lezing. Eerst kijken zijn broeders en zusters hem nog een beetje verwonderd aan, maar

□ Dominee B. Richters was de eerste 'eigen' dominee in de Stationswegkerk. Hij kreeg de bijnaam 'Barendje Donderkop'.

□ De gereformeerde kerk aan de Basserweg, de huidige Stationsweg, zoals deze in 1916 werd gebouwd. Pas in 1938 zou er een torentje op komen.

als zij in de gaten hebben dat het staande aanhoren van de dominee een probaat middel tegen het luiken van de ogen is, volgen meerderen zijn voorbeeld. Zo kan men ook de jeugd een beetje beter in de gaten houden. Toch wordt er in 1943 naar een meer praktische oplossing voor het rumoer van de jeugd achterin de kerk gezocht. Na enig vergaderen doen de familieliefbankers nog dat jaar hun intrede. Zo kunnen de ouders hun kroost onder hun hoede nemen.

In de oorlog komen er eerst evacués uit het oosten van het land naar Heerhugowaard. Later zijn het vooral de inwoners van Den Helder die uit hun eigen woonplaats worden verdreven. Op het laatst waren er zoveel evacués uit Den Helder in Heerhugowaard ondergebracht, dat de kerken meer dan vol liepen. Omdat er zich ook een gereformeerde dominee tussen de evacués uit Den Helder bevond, werd er een praktische oplossing bedacht. Na afloop van de dienst voor de Heerhugowaarders was er een extra dienst voor de mensen uit Den Helder.

Tijdens de razzia's hielden veel onderduikers zich schuil op de zolder van de Stationswegkerk. Naast alle ellende hadden de onderduikers in

Heilige Huisjes

Heerhugowaard ook een klein beetje geluk. De aan de Jan Glijnisweg ingekwartierde Duitse commandant waar schuwde wanneer er weer een razzia op komst was. Zo kon men vroegtijdig een veilig heenkomen in de kerk zoeken.

Er gebeurt nog veel meer in datzelfde jaar. Er ontstaat een hevige discussie over de psalmberijming, die nog uit 1773 stamt en voorbeelden van hoe het anders zou kunnen worden ijverig aangedragen. Bestuurlijk gaat er ook wat veranderen. De diakonie gaat apart van de kerkeraad vergaderen. Wat echter het hardste inslaat is de bom op 7 september 1943. Het is gelukkig geen voltreffer, wel ontstaat er een schade van f 1856,07. Voor een bijkomend bedrag van 40 gulden wordt ook nog eens het orgel van al het opgewaarde stof ontdaan.

Dynamiet

In de laatste weken van de oorlog wil de ondergrondse de spoorbrug over het kanaal Alkmaar-Kolhorn opblazen. Daar de bevrijding dan al op handen lijkt te zijn, blaast men de actie af in plaats van de brug op. Maar

er was al dynamiet en waar moet men daar mee heen met al die huiszoekingen van de laatste tijd? Jan Vlaar weet de oplossing. De toren van de Stationswegkerk is een veilige plaats. De Duitsers zullen nooit een kerk durven binnenvallen. Maar het ongelofelijke geschiedt: er wordt een overval op de kerk uitgevoerd. Allerhande illegale zaken, zoals munitie, radio's en een drukkerijtje van het ondergrondse blaadje 'Trouw' zijn al snel gevonden.

Men verwacht kennelijk nog veel meer te vinden en daarom wordt de hele houten vloer opgebroken. Maar alles wat men vindt: geen springstof. Dat ligt veilig in de toren en blijft daar voorlopig nog wel even liggen, want de kerkeraad heeft de handen vol om de materiële en immateriële schade te herstellen.

Als in 1973 de Stationswegkerk aan een grondige opknapping toe is, gaan niet alleen de banken er uit. De elektrische bedrading is ook hoognodig aan vernieuwing toe. Als twee vrijwilligers ook de bedrading in de toren willen vervangen, ontdekken zij tot hun grote schrik de staven dynamiet

'Dolerenden' naar de Stationsweg

De familie Gootjes aan de Westerweg schonk een stuk land aan de Stationsweg aan de Gereformeerde Kerk in Heerhugowaard. Het was het jaar 1916 en sindsdien staat daar een van de oudste kerken in de Waard.

Het is een klein zaalkerkje voor ongeveer 100 kerkgangers. De plaatselijke timmerman-aannemer Jan Leegwater was zowel ontwerper van deze kerk als de bouwer. Na de ingebruikname van het nieuwe kerkgebouw op 8 maart 1917 werd het oude gereformeerde kerkje aan de Middenweg verkocht.

In 1938 werd de Stationswegkerk vanwege het groeiende ledental vier meter naar voren vergroot en inwendig voorzien van een galerij. Ook deze uitbreiding is ontworpen en gebouwd door J. Leegwater. De nieuwe voorgevel, gebouwd in de toen modieuze stijl van de Amsterdamse School, kreeg een karakteristiek torentje, geheel bekleed met koper.

Luidklok

Onder de ranke torenspits kwam een luidklok te hangen. Sinds de uitbreiding van '38 is het exterieur grotendeels ongewijzigd gebleven. In de sobere kerkruimte bevindt zich een Pels-orgel uit 1939 welke in 1956 is vergroot.

De geschiedenis van de kerken in Heerhugowaard begint veel eerder dan die van de polder. Er moest geboerd worden en de bedoeling van de financiers van de drooglegging was dat hun investeringen de nodige winsten zouden opbrengen.

Het was eeuwenlang een bijna onmenselijke taak voor de pachters om wat op de Waardse grond te verdienen, maar de pachten bleven hoog. Ruimte

De gereformeerde kerk aan de Stationsweg 53 is een gemeentelijk monument.

Noemenswaard

Heerhugowaard heet een jonge gemeente te zijn. Toch bestaat de Waard al sinds 1631. Vanaf die tijd wordt hier gewoond, gewerkt en gebouwd. Die activiteiten laten sporen achter in het landschap. Veel daarvan is verdwenen. In deze rubriek een tocht door de polder op zoek naar historie die nog te vinden is. Aflevering 29.

om iets anders te bouwen dan hun schamele houten onderkoms was er niet en al helemaal niet voor een godshuis.

Regenten

Ze hadden voeten, zo meenden de regenten, dan lopen ze maar naar de kerken in de dorpen uit de buurt. Er stond er altijd wel

een binnen een uur gaans.

Pas rond 1870 ontstonden de eerste plannen voor een eigen kerk in Heerhugowaard. De bevolking was sterk toegenomen en economisch ging het na de landbouwcrisis rond die tijd steeds beter.

De eerste kerk was de oude katholieke Dionysiuskerk aan de

Middenweg. In 1871 volgde de Hervormde kerk, eveneens aan de Middenweg.

Een aantal gemeenteleden kon zich echter niet vinden in de ideeën van de eerste predikant, dominee Van Setten.

'Verontrusten'

De 'verontrusten' gingen aparte samenkomsten houden. In 1874 kon men een eigen terrein kopen aan de westzijde van de Middenweg, richting de spoorlijn. Hier stond een boerenwoning en een schuur. Die werden omgebouwd tot kerkje en kosterswoning.

In 1888 kwam het tot een defi-

nitieve breuk met de Hervormde kerk. Landelijk had inmiddels de Doleantie plaatsgevonden binnen de Hervormde Kerk en op diverse plaatsen kwamen 'dolerende gemeenten' tot stand, zo ook in Heerhugowaard. Later de Nederduitse of Nederlandse Gereformeerde kerk genoemd.

De kleine gemeenschap kon de kosten van een kerk maar moeilijk opbrengen, laat staan een eigen dominee. Pas in 1907 kreeg de kerk een eigen predikant. Dat was trouwens nog in het oude kerkje aan de Middenweg. In 1916 werd de eerste steen gelegd voor de nieuwe kerk in de Stationsweg door de ruim twee jaar oude Neeltje Gootjes. Die steen is nog steeds in de kerk aanwezig.

Eigen begraafplaats

In 1926 besloot men tot de aanleg van een eigen begraafplaats. Deze kwam achter de kerk, een unicum voor Heerhugowaard, want alleen in Zeeland ligt er nog één. Om het voormalige weiland fors te kunnen verhogen, om als begraafplaats dienst te kunnen doen, werd de grond gebruikt die vrij kwam toen men het spoorlijntje van Swager ophief.

Dat lijntje liep indertijd vanaf het station Heerhugowaard in noordelijke richting, als een aftakking van de lijn naar Den Helder, richting de Westdijk. De schuiten met kool van de veiling in Broek kwamen hier om overgeladen te worden in de spoorwagens. Voorheen lag het kerkhof geheel vrij in het land, maar inmiddels is dat door nieuwbouw omsloten.

HENK KOMEN

Voor reacties kunt u mailen naar Henk Komen; h.e.komen@hetnet.nl, of tel. 0227-602206